

Balances fiscals: el secret més ben guardat del regne

Ramon Tremosa

La constitució del nou govern de la Generalitat catalana ha fet *sortir de l'armari* el que és un autèntic tema tabú en l'Estat de les autonomies i que sens dubte constitueix el secret més ben guardat del regne d'Espanya: el debat sobre els saldos de les balances fiscals de les diferents comunitats autònomes amb el Govern central. Aquesta qüestió, que fins i tot en els darrers quatre anys havia estat soterrada pel darrer Govern de CiU, ha esclatat amb força a Catalunya fins al punt d'originar apassionats debats a TV3, a les ràdios públiques i privades catalanes i ha arribat a ocupar portades de diaris i pàgines senceres a la premsa de més difusió del Principat. En aquesta eclosió hi ha tingut també un paper important la campanya ciutadana del «Col·lectiu per a la correcció del desequi-

libri» el qual, deu dies després de les darreres eleccions catalanes, publicava un anunci d'una pàgina sencera a tota la premsa del país sobre el dèficit fiscal català.¹ La novetat del manifest en qüestió rau en què venia recolzat per quinze destacades personalitats catalanes, moltes de les quals provenen del món sindical, empresarial, esportiu i cultural, amb una presència significativa de personalitats procedents del món castellano-parlant català. Els que portàvem anys maldant per una difusió a gran escala del tema, pel seu gran potencial com a argument reivindicatiu, no deixem d'estar astorats per la volada assolida pel debat en qüestió.²

INCOMODITATS MINISTERIALS

Tant el ministre Rato com el ministre Montoro van haver de començar a respondre en els darrers mesos a preguntes incòmodes sobre la matèria, fet que els va causar un especial disgust sobretot en les seves visites a Catalunya. A mitjans de febrer, per exemple, el diari *Expansión* es feia ressò que fins i tot en un dinar a Barcelona del ministre d'Hisenda amb empresaris afins al seu partit el debat havia girat al voltant de les balances fiscals, del creixent dèficit fiscal català i del suposat

Ramon Tremosa i Balcells és professor de Teoria Econòmica a la Universitat de Barcelona. Especialitzat en economia regional, política monetària i economia de la salut, ha publicat nombrosos treballs en revistes especialitzades. És coautor, entre altres, dels llibres *L'empresa catalana en l'economia global* (Papers d'Economia Industrial, 2003), *Catalunya: una societat massa limitada* (Angle, 2003), *Competitivitat de l'economia catalana en l'horitzó 2010: efectes macroeconòmics del dèficit fiscal amb l'Estat Espanyol* (CAT21, 2003) i *El sector públic a Catalunya, 1985-1998* (IEA, 2002).

dèficit fiscal madrileny, en lloc de referir-se a les excelsos bondats del model de creixement espanyol. En aquest sentit, les explicacions del contrariat Montoro miren de fugir d'estudi: «No hi ha raons per a la queixa, el PIB català ja ha assolit el nivell del PIB mitjà de la UE» (amagant que ja la va assolir l'any 1997 i que aquí s'ha quedat estancat, en clar contrast amb l'espectacular convergència madrilenya), o bé que «hi ha moltes metodologies per al càlcul de les balances fiscals i per això el ministeri no les publica» (quan fins i tot economistes gens sospitosos com Ángel de la Fuente, en la seva aproximació metodològica a la qüestió l'any 2001, va advertir que hi havia unes metodologies més fiables i homologables que d'altres).

De la mateixa manera, el vice-president Rato no s'estava de repetir que «no creu en el debat al voltant de les balances fiscals» ni que els seus saldos tinguin cap mena d'importància ni de repercussió o incidència econòmica, en ser «negatives i estèrils a l'hora de prendre decisions polítiques». Aquesta afirmació és totalment interessant: curiosament, fa anys que el propi Ministeri d'Economia impulsa tota mena d'estudis i treballs de recerca acadèmics, publicats per fundacions i universitats, que quantifiquen i valoren com a molt importants els efectes multiplicadors sobre el PIB de les regions espanyoles que són receptores netes de fons europeus. I ara que l'ampliació de la UE amenaça de reduir substancialment els fons europeus a partir de l'any 2006, això és vist amb evident preocupació per part de la societat espanyola.

Quina diferència hi ha però, des del punt de vista de l'impacte sobre el creixement econòmic de determinades regions

espanyoles, entre els dos bilions de pessetes anuals que rep l'Estat espanyol de la UE i els dos bilions anuals que ha aportat Catalunya als fons de solidaritat estatals els darrers anys? Cap ni una, tant uns com els altres són igualment beneficiosos si es destinen a obres públiques, per exemple, fins al punt que es pot anomenar com a «fons de cohesió català» les aportacions catalanes a la resta de l'Estat que suposa el secular dèficit fiscal de Catalunya amb l'Estat espanyol. En aquest sentit, els efectes expansius dels fons europeus són tan importants que per a molts economistes expliquen una gran part del diferencial de creixement del PIB espanyol enfront de la UE dels darrers anys. En canvi, però, ningú no ha dedicat encara una línia a explicar els efectes miraculosos que a la resta de l'Estat han tingut les continuades aportacions de fons catalans dels darrers vint anys. De fet, si no s'ha mai reconegut ni agraït aquesta aportació, encara menys en reconixeran els seus beneficiosos efectes.³

Tanmateix, a Catalunya s'han publicat estudis darrerament que quantifiquen quin és el creixement econòmic que s'ha deixat d'experimentar com a conseqüència de l'existència del dèficit fiscal català i els seus resultats són espectaculars. Tot fent servir uns models de vectors autoregressius per a fer simulacions de creixement (d'ús molt habitual en la literatura econòmica internacional) s'obté que l'any 2000 el PIB català hauria pogut ser d'un 32 % superior si el dèficit fiscal del període 1995-1998 s'hagués invertit íntegrament en infraestructures a Catalunya (Ros, Tremosa i Pons, 2002). Semblantment, s'han realitzat estudis prospectius que preveuen l'estancament de la convergència econòmica de Catalunya amb la UE en el període

2002-2010 si no es redueix substancialment el dèficit fiscal català amb l'Estat espanyol (Pons i Tremosa, 2003).

EVOLUCIÓ RECENT DEL «FONS DE COHESIÓ» CATALÀ

El «fons de cohesió català» amb l'Estat espanyol, a més, sembla que ha tingut una evolució força creixent des de 1998 ençà. El conseller Castells situava ara fa dos mesos entre un 8 % i un 9 % del PIB català anual la magnitud del dèficit fiscal català amb l'Estat espanyol en els darrers quatre anys, quan per al període 1991-1996 ell mateix l'havia estimat en un 7 % del nostre PIB. A parer de molts economistes, aquest dèficit fiscal ja està limitant seriosament el creixement econòmic català, és la causa principal de la insuficiència d'infraestructures de transport que pateix Catalunya i està perjudicant amb incidència creixent els nostres serveis socials. En aquest sentit, cal fer constar que a Alemanya s'estima que unes aportacions dels Estats federals superiors al 4 % del PIB regional als fons estatals de solidaritat comencen a lesionar seriosament el seu creixement econòmic, essent aquest el topall fixat per diverses sentències del seu Tribunal Constitucional amb seu a Karlsruhe.

D'altra banda, també es constata que aquest gran esforç solidari de Catalunya no està servint perquè les regions menys productives de l'Estat s'acostin a Europa, sinó només perquè Madrid creixi de manera espectacular. Segons es desprèn des les estadístiques oficials de l'Eurostat, relatives al PIB per habitant de les 166 regions de la UE-15 calculat en poder de compra,⁴

només la Comunitat Autònoma de Madrid (CAM), Navarra i el País Basc estan protagonitzant la convergència econòmica espanyola amb Europa: si el valor 100 representa la mitjana del PIB per càpita de la UE, entre 1997 i 2001 el PIB per càpita de la CAM ha passat de 101 a 112'4, el de Navarra de 97 a 106'2 i el del País Basc de 94 a 105'1, mentre que el de Catalunya s'ha estancat en moure's tan sols de 100 a 100'7 (el PIB per càpita de les altres comunitats autònomes o bé presenta creixements entre 2 i 4 punts, com és el cas del País Valencià i de les Illes Balears, o bé fins i tot el d'algunes disminueix). I què tenen en comú en aquest període les tres comunitats esmentades que han progressat tan espectacularment en el context europeu? Un dèficit fiscal nul o molt petit amb l'Estat espanyol (Castells i altres, 2000). En canvi, el PIB per càpita de Catalunya en el mateix període s'ha estancat en la mitjana europea i molts economistes catalans ho atribuïm al creixent dèficit fiscal català amb l'Estat espanyol.

Avui els estats tenen un gran pes en l'economia, en controlar als països de la UE entre el 40 i el 60 % del PIB, i tenen també un gran poder regulador fins al punt que amb la seva complicitat o indiferència poden beneficiar o perjudicar sectors econòmics sencers i regions senceres.⁵ En el cas espanyol, per exemple, al gener de 2004 s'han aplicat els preus genèrics sobre els productes farmacèutics de tal manera que les empreses farmacèutiques catalanes en seran les principals afectades, enfront de les grans multinacionals estrangeres amb seu a Madrid; alhora, però, el sector públic espanyol ha assignat tranquil·lament 7.000 milions d'euros per eixugar d'un sol cop el deute de RTVE. I avui que la globa-

lització tanca empreses a Catalunya que fins i tot obtenen beneficis, s'hi estén la sensació també entre els empresaris que si la Generalitat no controla els impostos catalans per invertir-los al propi territori, no es podrà reconvertir els llocs de treball que es perden en la indústria manufacturera tradicional cap a sectors de semblant o superior valor afegit (tal com s'està produint amb notable èxit a les dues comunitats forals).

Així, el nou model de finançament autonòmic que vol negociar l'actual Govern català pretén posar límit al dèficit fiscal i aquest és un dels principals aspectes de fricció amb el Govern central, que sap molt bé el que això suposaria. En aquest punt rau la principal crítica al model de finançament autonòmic imposat l'any 2001 pel PP i acceptat massa entusiàsticament per alguns sectors de CiU per tal com, en contra de les previsions del Govern català anterior, no se n'ha derivat un augment significatiu dels recursos de la Generalitat (en cedir l'Estat una participació en origen en els impostos exactament equivalent a la retallada de transferències del mateix). A més a més, la reducció dels trams de l'IRPF ha fet minvar la recaptació de les autonomies, al mateix temps que la imposició sobre els grans capitals privats ha passat de l'IRPF a l'impost de societats, controlat encara al 100 % per l'administració de l'Estat. Abans de l'any 2007, en què començaran a reduir-se els fons europeus a les regions espanyoles, caldria haver reduït a la meitat l'aportació catalana a l'Estat per tal de fer compatible solidaritat i creixement a Catalunya, aconseguint que el dèficit fiscal català sigui semblant al de les regions europees amb rendes semblants a la nostra en els seus respectius Estats. I

en aquest procés qui hi té més a perdre no serien les comunitats menys productives de l'Estat sinó la principal destinatària de les faraòniques inversions del Govern espanyol en els darrers vuit anys, és a dir la Comunitat Autònoma de Madrid.⁶

D'altra banda, a la resta de l'Estat es poden trobar complicitats a la reivindicació catalana: Jesús Huerta de Soto (2002), catedràtic d'economia política de la Universidad Rey Juan Carlos, es mostra partidari de generalitzar el concert econòmic a totes les comunitats autònomes,⁷ les quals farien unes aportacions a l'Estat per al manteniment dels serveis comuns: Espanya és massa heterogènia com per a atendre de manera eficient i en temps real les diferents necessitats dels seus molt desiguals territoris. Per a Huerta, el centralisme fiscal actual lesiona el dinamisme de l'arc mediterrani i eternitza el subdesenvolupament de les comunitats subsidiades. En aquest sentit, un document del Banc d'Espanya conclou que mentre les regions menys productives estiguin subvencionades no tindran cap incentiu racional per a espavilar-se i per a créixer (*«rational underdevelopment»*, document 114/2001 que analitza la convergència regional al *mezzogiorno* italià).

CATALUNYA, LLARGA TRADICIÓ

Hi ha a Catalunya una centenària tradició d'estudis sobre la seva relació fiscal amb l'Estat espanyol:⁸ Francesc Flos (1896), Guillem Graell (1902), Joan Crexells (1923), Josep Llord (1927), Carles Pi Sunyer (1929-1959), Ramon Trias (1960), Jacint Ros Hombravella (1966 i 1974

amb Joan Sardà), Josep Maria Bricall (1978), Antoni Castells i Martí Parellada (1983), Arcadi Oliveres (1991), Montserrat Colldeforns (1995), Esther Martínez i Guillem López-Casasnovas (2000) entre molts d'altres, tots aquests autors han mirat d'estimar i de calcular l'aportació catalana a l'Estat espanyol en el seu temps i en base a les informacions estadístiques disponibles a cada moment. A la resta de l'Estat, en canvi, aquesta tradició és molt més recent, podent-se afirmar que el treball més rigorós publicat fins ara és el llibre *Las balanzas fiscales de las CCAA, 1991-1996*, signat pels catedràtics Antoni Castells i Núria Bosch (U. Barcelona), Ramón Barberán (U. Saragossa) i Jesús Ruiz-Huerta (U. Complutense), entre d'altres autors. Aquest voluminós estudi va ser encarregat en els anys del darrer govern socialista per l'Instituto de Estudios Fiscales, dependent del Ministeri d'Economia i Hisenda, el qual va facilitar tota la informació pública necessària provinent de les diferents intervencions generals. Segons revelacions d'un dels autors, però, l'Institut esmentat es va desdir de la seva publicació a la vista dels resultats, tasca que duria a terme finalment l'editorial barcelonina Ariel l'any 2000. I és que el contrast de resultats d'aquest llibre són espectaculars: per al període 1991-1996 Catalunya apareix com a principal contribuent net de recursos a l'Estat en volum (-7 % del seu PIB anual de mitjana dels cinc anys), les Illes ho és en percentatge del PIB (-7'5 % del seu PIB anual) i després ho són Navarra i el País Valencià (-2'5 % del seu PIB anual). El saldo de la balança fiscal de Madrid, en canvi, presenta un aportació de tant sols -0'09 % del PIB anual madri-

leny, és a dir, aquí sí que la CAM presenta «dèficit zero».

És curiós d'observar com a Madrid ningú no esmenta ni fa cap referència a aquest voluminós i rigorós treball, essent com és l'únic a Espanya que fa servir, per al càlcul de les balances fiscals territorials, el criteri del «flux monetari», que és el més apropiat i més fet servir internacionalment. Des de Madrid, però, es branden principalment dos treballs que només fan servir l'anomenat criteri del «benefici» i que curiosament proporciona sempre un dèficit fiscal a la CAM lleugerament superior al català, tal com es comentarà seguidament. En aquest sentit, l'estratègia de l'Estat és clara: 1) opacitat oficial total pel que fa a la Intervenció General de l'Administració de l'Estat, que es nega a facilitar als polítics i als universitaris catalans cap mena d'informació, tot i que hi ha dos mandats del Congrés dels Diputats (1998 i 1999) que insten el Govern central a publicar les balances fiscals; 2) cessió de les dades a fundacions privades madrilenyes afins (FBBVA i FUNCAS)⁹ que les «cuinen» de la manera convenient per tal que, reduint l'aportació catalana, en resulti que la CAM és sempre la gran contribuïdora a la solidaritat espanyola, sense especificar les metodologies de càlcul; i 3) mirar de diluir el debat de les balances fiscals, tan vital per a Catalunya, entre les 17 autonomies tot presentant-lo com un «garbuix».

Així, a Madrid han aparegut recentment els llibres elaborats per Ezequiel Uriel (FBBVA, 2003), també referit al període 1991-1996, i el de Julio Alcaide i el seu fill Pablo, que publiquen anualment el seu «Balance Económico Regional» a FUNCAS (2003), que arrenca l'any 1995 i arriba

fins a l'any 2002. Aquesta darrera és ara per ara l'única estimació del dèficit fiscal català disponible més recent, per tal com des de 1998 la Generalitat ha deixat de publicar la seva pròpia estimació (aquesta publicació s'havia realitzat sense interrupció des de 1986 i potser respon a la imposició d'opacitat oficial total del PP?).¹⁰

De fet, el càlcul d'una balança fiscal és tan senzill com establir la diferència entre els impostos que aporta un territori a una Administració i la inversió i la despesa pública que rep de la mateixa. Cal, però, prendre algunes precaucions a l'hora de territorialitzar els impostos que s'hi recapten i la inversió i la despesa públiques que s'hi realitza i, és clar, disposar prèviament de la informació. En el cas espanyol, l'Agència Tributària controla informàticament tots els ingressos dels contribuents quasi en temps real, per petits que siguin, essent en aquest aspecte de les més avançades del món. Els contribuents, però, sabem ben poca cosa d'on van a parar i què es fa amb els nostres impostos en termes de la seva distribució territorial, ja que a les pàgines web de l'Agència esmentada i dels diferents ministeris les estadístiques de recaptacions territorialitzades són escasses i antiquades, havent-hi encara menys informació referida a on gasta i inverteix l'Estat en les diferents comunitats autònomes.

Si la transparència és un indicador de la qualitat d'una democràcia, aquesta opacitat estadística oficial diu ben poca cosa sobre el Govern central espanyol en ple segle XXI i contrasta amb la pràctica habitual dels Estats més descentralitzats, sobretot atès que els principals polítics del PP insisteixen a presentar Espanya com l'Es-

tat «més descentralitzat del món». A la darrera jornada del Col·legi d'Economistes de Catalunya, celebrada el novembre passat, Guillem López-Casasnovas i Albert Castellanos van presentar un treball en curs on han quantificat el pes del Govern central en el total de la despesa pública a l'Estat espanyol en un 62'1 % l'any 2003. Aquest percentatge el situen els dos autors esmentats, per a un conjunt de governs centrals d'uns quants estats federals, en un 52 % de la despesa pública total.

DEPURACIÓ DE «L'EFECTE SEU»

Pel que fa a la imputació territorialitzada dels ingressos en una balança fiscal, cal depurar el que es coneix com a «efecte seu» en el cas de la capital del país: tal com es fa en tots els països, en el cas espanyol aquest efecte és especialment important a la CAM, per tal com a la capital de l'Estat hi ha domiciliades moltes empreses que hi tenen la seu però que produeixen i facturen en altres comunitats i fins i tot en altres països. Una estimació de fins a quin punt aquest efecte és molt gran en el cas espanyol la tenim en què a l'any 2000 a la CAM s'hi van recaptar 8 dels 17 bilions de pessetes que va ingressar el Ministeri d'Hisenda (pàgines 512 i 523, *Memoria Tributaria, Agencia Tributaria*, 2000: per cert, darrer any disponible al web); això suposa un percentatge molt superior al 17'5 % que la CAM va aportar al PIB espanyol l'any 2000. Així, per exemple, en operar Repsol a tot el món i liquidar l'impost de societats a Madrid sobre els seus 2.000 milions d'euros anuals de benefici, Esperanza Aguirre fa una demagògia col-

losal quan afirma que aquests són «impostos pagats pels madrilenys».

Existeix el risc, per tant, que a la balança madrilenya els impostos imputats a la CAM siguin molt més alts dels realment aportats. En aquest sentit, Julio Alcaide depura en el seu llibre molt millor aquest efecte que Ezequiel Uriel. En el primer cas els impostos imputats per Alcaide a la CAM són fins i tot lleugerament inferiors als de Catalunya, tal com per lògica econòmica correspon a una menor població i PIB (any 2002, 56.505 milions d'euros en front de 50.708 milions). Uriel, en canvi, assigna a la CAM en el període 1991-1996 una aportació força més gran d'impostos al total estatal que la de Catalunya, essent aquest el primer element causal del seu gegantí dèficit fiscal que l'autor assigna a la capital de l'Estat (i que dona base a la seva presidenta per la frase: «els madrilenys aporten quatre vegades més que els catalans»).

«CENTRIFUGACIÓ» DE DESPESES MADRILENYA

És, però, en la imputació territorialitzada de les despeses en la balança fiscal on cal tenir presents els dos criteris de territorialització abans esmentats, perquè és aquí on es realitzen les principals manipulacions. En l'enfocament del flux monetari el criteri fonamental és el de la imputació directa de la inversió i la despesa en el territori on aquesta es realitza; així, tota la inversió i la despesa duta a terme pels «serveis centrals» se sol imputar majoritàriament a Madrid, llevat dels casos en què hi ha informació que permeti d'imputar-la a altres comunitats (Castells i altres, 2000). Segons l'enfocament del flux del benefici,

en canvi, la inversió i la despesa s'assignen territorialment en funció dels «beneficiaris potencials», no pas en el lloc on aquestes es duen a terme físicament. Així, per exemple, els 22.000 milions de pessetes que va costar l'any 1998 el Teatro Real de Madrid s'imputen íntegrament a la CAM segons el criteri del flux monetari, mentre que es reparteixen entre totes les comunitats autònomes en funció del percentatge del seu PIB segons el criteri del benefici (a Catalunya, però, en tots dos criteris les inversions al Liceu s'imputen únicament a Catalunya: efectes de la no capitalitat).

L'exministre Montoro declarava el passat febrer, arran de la publicació de les balances fiscals de 2002 de Julio Alcaide, que «les diferents metodologies determinen diversos saldos fiscals, per la qual cosa no se'n poden treure conclusions definitives ni vinculants». Per a la comunitat acadèmica, però, hi ha uns criteris de territorialització més rigorosos que d'altres, fins al punt que Castells i el seu equip avisen que amb el criteri del benefici «cal mirar de no caure en perills importants». En aquest sentit, el prestigiós economista asturià Ángel de la Fuente, gens sospitos de simpaties federalistes, conclou en la seva aproximació metodològica a la qüestió que «es reconeix que un excés de zel en l'aplicació del criteri del benefici pot ser molt contraproduent, per tal com dificulta la interpretació dels saldos fiscals i augmenta de manera perillosa el grau de subjectivitat de l'anàlisi» (FEDEA, 2001).

És, per tant, en la territorialització de les despeses a la CAM on els estudis d'Alcaide i sobretot el d'Uriel fan trampa, per tal com «centrifuguen» una gran part de la despesa i de la inversió públiques que, d'una manera física i efectiva l'Estat realitza

za en el territori de la CAM. Els salaris dels 400.000 funcionaris de la capital, per exemple, hi són gastats en una gran major part (alimentació, roba, serveis), i es rebaixa molt considerablement la despesa feta a Madrid si només s'hi imputa el 17 % de la despesa esmentada (percentatge del PIB madrileny en el total espanyol). De la mateixa manera, si es considera que tots els espanyols són «beneficiaris» de les inversions en infraestructures fetes a la CAM s'estan reduint artificialment les despeses a imputar en la balança fiscal de la CAM, quan són inversions realitzades físicament al seu territori: pensem per exemple en les voluminoses inversions dels trens d'alta velocitat, de les autovies i dels aeroports. L'aplicació del criteri del benefici és la que dóna lloc a l'ingent però fictici dèficit fiscal madrileny.

És creïble per tant que, segons Alcaide, per a l'any 2002 les despeses públiques de la CAM hagin estat inferiors a les de Catalunya (només 39.366 milions d'euros enfront de 45.642 milions)? Pel nombre de funcionaris (400.000 enfront de 150.000), d'edificis públics a mantenir, de rondes, de trens i d'aeroports en construcció, és creïble aquesta imputació? On es gasta principalment, per exemple, el 33 % de la inversió pública de l'Estat que apareix cada any als seus pressupostos generals com a despesa «no regionalitzable», com si hi hagués algun tipus d'inversió pública que no tingués un impacte territorial, que no es realitzés sobre un territori concret? Aquesta reducció de les despeses a imputar en la CAM és la que fa possible que el dèficit fiscal madrileny sigui de 11.341 milions d'euros l'any 2002 segons Alcaide, enfront dels dèficits fiscals de 10.862 milions de Catalunya, de 3.093

milions de les Illes Balears i de 1.947 milions del País Valencià per l'any 2002. Segons l'equip de Castells, però, entre 1991 i 1996 les despeses corrents i de capital a la CAM van ser sempre superiors a les de Catalunya, fins al punt d'arribar a determinar per a la CAM un saldo fiscal amb l'Estat igual a zero: el dèficit fiscal madrileny, segons aquest estudi, va ser en els anys esmentats tan astronòmic com fictici. Per a Alcaide, en canvi, aquestes despeses són sempre inferiors a la CAM, fins al punt d'estimar en tots els anys del període 1995-2002 uns dèficits fiscals madrilenys sempre lleugerament superiors als catalans.¹¹

Per a veure fins a quin punt és molt notable la difuminació que es fa a Madrid de l'impacte beneficiós de la capitalitat en el càlcul de les balances fiscals publicades, es poden consultar les estadístiques de consum per càpita entre 1996 i 2003, calculades a partir de dades de l'INE i del Banc d'Espanya i publicades anualment per la Caixa de Catalunya (2004). Essent el valor 100 el que denota la mitjana espanyola del consum per càpita (6.808 € l'any 1995 i 8.255 € l'any 2003), 6 de les 8 comunitats autònomes situades per sobre de la mitjana l'any 1996 veuen disminuir el seu índex en aquests set anys: Catalunya cau de 112 a 111, mentre que només, tot i que augmenta notablement la població en aquest període, Madrid creix de 125 a 127 (i Aragó ho fa lleugerament per la important caiguda de la seva població). El model econòmic espanyol tendeix de manera imparable al model francès de creixement, on els índexs de PIB, renda i despesa de París estan situats molt per sobre de tots els altres departaments, i s'allunya dels models alemany o italià, on hi ha

molta més igualtat i homogeneïtat entre els diferents estats i regions. I encara sort que som «el país més descentralitzat del món».

Uriel, en darrer terme, aporta dades per càpita, i en la pàgina 406 hi figuren els seus principals resultats. Segons aquest autor, Madrid suportaria dues terceres parts de tota la solidaritat interterritorial espanyola en el període 1991-1996, per tal com Uriel encara «centrifuga» més que Alcaide la despesa i la inversió públiques de l'Estat a la CAM. Per a aquest autor, la CAM amb 206.835 pessetes anuals per habitant, les Balears amb 144.973 pessetes i Catalunya amb només 65.574 pessetes serien les tres úniques comunitats autònomes contribuents netes a l'Estat. Segons Uriel, fins i tot les dues comunitats que gaudeixen de règim foral serien receptores netes de fons, com ho seria també el País Valencià.

Una anècdota final recentment explicada pel nou conseller d'Economia de la Generalitat, Antoni Castells, i referida al debat sobre els criteris d'imputació de les despeses. En tant que membre del Tribunal Europeu de Comptes, que és a la UE qui s'encarrega de publicar els saldos fiscals per països resultants del flux de fons europeus, Castells comentava la gran reticència de Luxemburg i Bèlgica a aplicar el criteri del flux monetari, en demanar l'aplicació del criteri del benefici per diluir els espectaculars impactes positius sobre els seus territoris de l'efecte capitalitat. En ple debat un membre de la delegació grega va al·legar que Grècia canviava tots els seus fons europeus per la ubicació de 30.000 *eurofuncionaris*, amb els respectius *euro-sous*, a Atenes. Aquest és un senyal de fins a quin punt és valorat i apreciat l'impacte econòmic que suposa gaudir dels beneficis de la capitalitat política.

CONCLUSIÓ

El debat al voltant de les balances fiscals i sobre la seva incidència en el creixement econòmic centrarà la reivindicació catalana de nou Estatut i de nou model de finançament, el qual tindrà també repercussions a la resta de l'Estat. Llevat de les estimacions recents de Julio Alcaide publicades a la fundació privada FUNCAS, aquest debat pivota a Espanya al voltant de dos estudis acadèmics que acaben l'any 1996, no havent pogut encara els acadèmics catalans actualitzar el seu treball per manca d'informació pública oficial; per criteris de transparència democràtica cal exigir la publicació de les estadístiques territorialitzades de despesa i d'inversió públiques dels diferents ministeris espanyols i de la Seguretat Social.

D'altra banda, en aquests vuit anys el Govern del PP ha disminuït la imposició directa, ha augmentat la recaptació indirecta i ha retallat la despesa social, havent augmentat la pressió fiscal (impostos totals més cotitzacions socials) a Espanya del 35 % al 38'5 % del PIB espanyol entre 1996 i 2002. A la comunitat universitària catalana hi ha la sospita que tots aquests canvis han accentuat el mapa de la solidaritat territorial a l'Estat espanyol dibuixat l'any 1996 per l'equip de Castells, amb l'agreujament d'alguns dèficits fiscals com ara el català, el valencià i l'illenc, més enllà dels saldos negatius que assenyalen els informes publicats per Julio Alcaide, els únics publicats referits al període 1995-2002. Aquesta sospita es fonamenta tot observant per als darrers anys les estadístiques oficials de l'Eurostat a nivell regional, per tal com entre 1997 i 2001 només Madrid, el País Basc i Navarra (que pre-

senten un dèficit fiscal nul o molt petit amb l'Estat espanyol) estan protagonitzant la convergència econòmica d'Espanya amb la UE, enfront de l'estancament català i dels vegetatius avenços valencià i balear. En aquest sentit, el silenci oficial i l'absència total d'informació estadística no fa més que fer créixer les sospites en aquesta direcció: per què el Govern del PP va incomplir els mandats del Congrés del Diputats de 1998 i 1999, que instaven el Ministeri d'Hisenda a la publicació de les balances fiscals de les comunitats autònomes? □

BIBLIOGRAFIA

- ALCAIDE, J. i P. ALCAIDE (2003): *Balance Económico Regional, 1995-2002*, FUNCAS.
- CAIXA DE CATALUNYA (2004): «La despesa per habitant en les CCAA, 1996-2003: convergència o divergència regional?», *Consum i Economia Familiar*, 34, pp. 40-42 (disponible al web www.caixacat.es/publicacions).
- CASTELLS, A., R. BARBERÁN, N. BOSCH, M. ESPASA, F. RODRIGO i J. RUIZ-HUERTA (2000): *Las balanzas fiscales de las Comunidades Autónomas (1991-1996): Análisis de los flujos fiscales de las Comunidades Autónomas con la Administración Central*. Ariel i Fundació Carles Pi i Sunyer d'estudis autonòmics i locals, Barcelona.
- COSTA, A., C. LUNA i J. MUÑOZ (2002): «El comerç regional i internacional de les empreses industrials i de serveis a Catalunya», *Nota d'Economia* (Departament d'Economia i Finances), 72, pp. 57-83.
- DESMET, K. i I. ORTUÑO (2001): «Rational underdevelopment», Banco de España, Servicio de Estudios, *Documento de Treball*, 0114.
- FUENTE, A. DE LA (2001): «Un poco de aritmética territorial: Anatomía de una balanza fiscal para las regiones españolas». FEDEA, *Estudios sobre la Economía Española* (EEE91), Madrid.
- HAYEK, F. A. (2003): *Camí de servitud*, Editorial Proa.
- HUERTA DE SOTO, J. (2002): *Nuevos estudios de economía política*, Unión Editorial.
- PONS, J. i R. TREMOSA (2003): *Competitivitat de l'economia catalana en l'horitzó 2010: efectes macroeconòmics del dèficit fiscal amb l'Estat espanyol*, Document de reflexió estratègica, 12, programa CAT21 (disponible al web de Presidència, www.gencat.net/presidencia/CAT21).
- ROCA, F. (2000): «Cent anys d'estudis sobre el dèficit fiscal català». *Revista Econòmica de Catalunya*, 39, pp. 98-108.
- ROS, J., R. TREMOSA i J. PONS (2003): «Capital públic i dèficit fiscal: l'impacte sobre l'economia catalana», *Nota d'Economia*, 75, pp. 103-120 (disponible al web del Departament d'Economia, www.gencat.net/economia).
- TREMOSA, R. (2003): «Madrid y Cataluña, balanzas fiscales dispares», *Expansión*, 30.12, p. 44.
- (2003): «Madrid, déficit cero», *La Vanguardia*, 01.11, p. 57.
- (2003): «Las cuentas claras», *El Periódico de Catalunya*, 18.12, p. 6.
- (2004): «Balances trucades, silencis còmplices?», *Avui*, 18.01, pp. 36 i 37.
- URIEL, E. (2003): *Una aproximación a las balanzas fiscales de las Comunidades Autónomas*, Fundación BBVA.

1. S'entén per dèficit fiscal la diferència negativa entre la despesa i la inversió pública que una Administració realitza en un territori i els impostos que aquesta hi recapta (en aquest cas ens referim al Govern central espanyol).
2. El col·lectiu esmentat està duent a terme una campanya de sensibilització entre el món empresarial català, per mitjà de conferències a les cambres de comerç del país que registren un notable èxit d'audiència. Per a més informació sobre el col·lectiu vegeu el seu web (www.desequilibri.org).
3. En aquest sentit, cal aclarir un malentès relativament escampat referit a la naturalesa del saldo fiscal i que tenia més sentit quan l'economia catalana exportava majoritàriament la seva producció al mercat espanyol: a diferència del saldo comercial, en què l'entrada de diners per un superàvit comercial es correspon amb una sortida de béns, els fons de solidaritat són els únics que a les balances de pagaments no impliquen ni suposen cap contrapartida (i per això el superàvit comercial no «compensa» el dèficit fiscal, tal com ha argumentat en diverses publicacions Xavier Sala-i-Martin).

4. Paritat de poder de compra: per tal com el PIB realitza una valoració monetària dels béns i serveis produïts en un país durant un any (en calcular-se com el sumatori de preus per quantitats), cal corregir les notables diferències territorials de nivells de preus per a poder fer comparacions: una hora de pàrking a Barcelona val 2 € i a Saragossa només en val 1.
5. En aquest sentit, és interessant de veure què afirmava Hayek fa seixanta anys, en valorar el fet que a Alemanya ja a l'any 1928 el 53 % del PIB estigués controlat pel sector públic: «quan l'Estat controla una part tan gran de l'activitat econòmica els efectes de les seves decisions en la part restant del sistema econòmic esdevenen tan forts que, de manera indirecta però efectiva, el sector públic controla el conjunt de l'activitat econòmica».
6. A banda, és clar, de reforçar la lluita contra el frau fiscal a l'IPRF: ¿són creïbles, per exemple, les dades de l'Agència Tributària quan indiquen que només 150.000 espanyols obtenen uns ingressos superiors als 60.000 € anuals?
7. Aquest autor, que s'autoddefineix com a «anarcocapitalista», defensa com a principi liberal bàsic el dret a l'autodeterminació dels pobles: «És a partir d'una constel·lació d'unitats polítiques petites (pobles i ciutats estat) eficients (la ineficiència dels Estats creix més que proporcionalment amb la dimensió) i independents (a cada moment s'ha de poder exercir el dret efectiu a la secessió) que la propietat privada, una eficient defensa dels drets de propietat, el lliure mercat i el lliure comerç faran florir la prosperitat com mai no ha estat vista sobre la terra».
8. Per a una visió històrica referida al dèficit fiscal de Catalunya amb l'Estat espanyol durant tot el segle XX, podeu consultar l'article de Francesc Roca a la *Revista Econòmica de Catalunya* (2000).
9. Ara és quan es troba a faltar l'existència d'una FUNCAS catalana. ¿Com és que les caixes catalanes (principalment «la caixa de pensions») segueixen finançant aquesta fundació que sovint pren posicions desfavorables als interessos de Catalunya? Caldrà veure els resultats i les conclusions del número especial sobre les balances fiscals que prepara *Papeles de Economía Española*, dependent de FUNCAS, i que apareixerà entre maig i juny d'enguany.
10. En el seu balanç del pujolisme, Guillem López-Casasnovas escriví a *El Periódico* el passat octubre que la Conselleria d'Economia havia calculat recentment el dèficit fiscal dels darrers anys però que no el feia públic per causa de la seva elevada i creixent magnitud.
11. Tot i això, cal assenyalar que la premsa catalana va rebre el 14 de gener de 2004 amb notable escepticisme la publicació de les balances fiscals que anualment publica a FUNCAS Julio Alcaide: tant *La Vanguardia* com *El Periódico* i *l'Avui* posaven, a tota pàgina, l'accent en la metodologia de càlcul, en l'efecte seu i sobretot en la «centrifugació de la despesa».